

המראה היה סוריאליסטי. ישבנו בפורט הרקורט, ניגריה, בתוך סערת גשמי זעף, שבאזורים הסמוכים לקו המשווה קורית כל הזמן. בתוך דקות, הפכה החצר לביצה והדרכים מלאו מים עד הקרסול. העננים הקדירו את השמים עד שאם לא היינו יודעים אחרת היינו משוכנעים ששעות ערב עכשיו. אולם הגשם והבוץ לא הסיחו את דעתם של הנערים שהצטופפו סביבנו, אשר לרבים מהם פאות שהשתלשלו מראשיהם המקורזלים. הם המטירו עלינו שאלות בהלכה ובמחשבה, במוסר ובאגדה. וכל זה אחרי תפילת שחרית שנמשכה שעה ונאמרה בעברית כמעט מושלמת, כולל קריאה בתורה מספר תורה כתוב על נייר. קמטי הרצינות והדבקות עוד ניכרו על עורם השחור, בצבע הכהה והעשיר של אנשי מערב אפריקה. העובדה שהם לא נחשבים יהודים על פי סטנדרטים הלכתיים נורמטיביים, לא נראתה כמי שמשנה משהו.

בכל המסעות שלנו לא מצאנו קבוצה כל כך דינמית ורצינית שמחפשת אמת ולימוד תורה כמו הקבוצה הזו. היינו בחלק מן הקהילות הבלתי שגרתיות והרחוקות ביותר, אבל שום דבר לא הכין אותנו למה שפגשנו בניגריה.

גינוני מלכות ואהבת ישראל. ארי וארי בחדר ההסבה של מלך בני האיבו

כשארי וארי יצאו לניגריה יחד עם איש צללים חשאי, הם לא דמיינו שהמסע שלהם ייקח אותם כל כך רחוק: רק כשהם מצאו את עצמם יושבים **באמצע כפר נידח** ומנהלים דיון הלכתי סוער עם בכירי שבט האיבו, **ומזמנים אחר כך למועצת המלכים** של השבטים המקומיים, הם הבינו כי גילו את התופעה היהודית הסודית של אפריקה הנידחת

ארי גרינשפן וארי זיבוטפסקי

הראשון, דני לימור, הוא אדם אנרגטי, נחמד וקר רוח. חלק גדול מפעולותיו מסווג ועבודתו החשאית באזור משמעותית ביותר. לעתים קרובות בעבר משימותיו היו מסווגות כל כך עד שהיחיד לו הוא נתן דין וחשבון היה ראש הממשלה בעצמו. משימתו הארוכה ביותר והמפורסמת ביותר הייתה תפקידו בן ארבע שנים כמפקדו של המבצע החשאי להצלת יהודי אתיופיה במעמקי המדבריות בסודאן. במשך שש השנים האחרונות הוא מעורב ביותר עם יהודי איבו והוא זה שתיאם את המסע שלנו. המומחה השני הינו ידידו הטוב של בנו של דני. כאשר חיפש דני אדם צעיר, נלהב, שומר מצוות שייסע לניגריה וילמד את האנשים שאכן מחויבים ליהדות אמיתית, התאים גדי ביותר. זאת הייתה נסיעתו הרביעית של גדי, והנוער נהר אחריו. כן, מסתבר כי בני הנוער הם אלו שעומדים בראש החץ של התנועה ללימוד תורה ולקיומה של יהדות

תקופה זו החלה מדינת ישראל ליצור קשר עם ממשלת ניגריה וכן פיתחה ברית עם שבט האיבו. כיום 30,000 מבני שבט האיבו שומרים על צביון כלשהו של יהדות, ומתוכם מספרם של בני השבט שמקיימים חיים של יהדות אורתודוקסית כמו שאנחנו מכירים אותה עומד על 1,500-2,000 בלבד. כל שאר מיליוני בני השבט הנוספים מציינים גם לדוקטרינה נוצרית.

'יהודי איבו' האלה מאמינים כי הם צאצאיו של עֲרִי, בנו החמישי של גד בן יעקב (בראשית פרק מ"ז פסוק ט"ז). למעשה, מלכי איבו מחזיקים במגילת יוחסין המעידה על כך, ועד היום הם מכנים את עצמם 'הערי' או 'אומו-ערי'.

למרות אובדנם של המסמכים הכתובים, מנהיגים דתיים רבים של בני שבט 'איבו' תואמים למצוות היהודית. אלה כוללים מילה ביום השמיני ללידה, שמירה על הלכות כשרות מסוימות וחלק מן החגים.

רובם המכריע של בני שבט האיבו חיים כנוצרים, אבל הם מודעים ל'מורשתם היהודית'. כאשר נסענו במונית בעיר אנוגו, שאל אותנו נהג המונית מאיפה אנחנו. כשענינו כי אנחנו מאהרן, הוא שאל אם אנחנו יהודים. כאשר הגבנו בחיוב, הוא אמר שהוא משבט איבו, ושכל בני איבו הם במקורם יהודיים. הוא הודה כי על אף שהיום רובם נוצרים, יש להם מסורת ארוכת שנים כי אבות אבותיהם היו יהודים. כאשר שאלנו במה נבדל שבט ה'איבו' משבטים ניגרים אחרים, הוא נשמע כמו כל אם יהודית: "בני שבט איבו הינם אינטליגנטיים יותר ויצירתיים יותר, ואילו האזור של הפקת הנפט היה בחלקו של ה'איבו', תוך מספר שנים הייתה כאן יפן נוספת".

שיעור כללי בנינו הכפר

בארבעים השנה האחרונות, החלו עשרות אלפים מבני שבט 'איבו' להטיל ספק באמונתיהם הנוצריות והחלו להצהיר על אהבתם ליהדות ועל רצונם "לשוב לשרשיהם". מיעוט ניכר מבני שבט האיבו הם 'שבתיים' - הם נמנעים מעבודה מיום שישי בערב ועד מוצאי שבת ולובשים לבן כל השבת, אך בכל המובנים האחרים, הם עדיין נוצרים. כמו כן, ישנם כמה אלפים שממש חיים כיהודים.

החזרה שלהם מדהימה. יש כעת מעל 60 'בתי כנסת' בניגריה. הנסיעה שלנו התאפשרה בעזרת שני אנשים שומרי מצוות, שהחליטו לסייע להם, ויש לכך השלכות פוליטיות רבות עבור מדינת ישראל. למשל, בהצבעה על מדינה פלסטינית במועצת הביטחון אשר התקיימה בתשע"ד (2014), שכנעו נתיניהו את נשיא ניגריה להימנע. הקול הניגרי היה הקול המכריע, אשר מנע את קבלתה של ההצעה.

ביצענו את המסע עם שני מומחים עולמיים ליהודי איבו.

קריאת קודש. שלט לבית הכנסת

חראם, עולה לכותרות בקביעות בגלל הפצצות וחטיפות ללא אבחנה. אולם המיליונים הנוצרים נחשבים למאמינים חדשים בדת הזו. לפני שהם נחשפו לנצרות על ידי מיסיונרים במאות ה-17 עד ה-19, הם נהגו על פי מגוון דתות מקומיות - ואם אפשר לשפוט מהתרשמות לא מדעית, נראה כי רבים מהם קיימו מספר מנהגים יהודיים.

במכתבים שנשלחו על ידי מיסיונרים לפרטוגל לפני ארבע מאות שנה, טענו הללו כי גילו שבט שיש לו מנהגים יהודיים. מכתבים אלה בוודאי מתייחסים לקבוצה האתנית של שבט האיבו המונה כיום כשלושים מיליון איש. המסורות של השבט הזה עשויות לסייע להתחקות אחר שורשיו של השבט. האם ייתכן שהוא חלק מעשרת השבטים? הזיכרון של המלחמה הנוראה בביאפרא עדיין מטיל את צלו על המדינה. במלחמה זו, שבה לחם שבט האיבו על חירות וחופש בין השנים תשכ"ז ותש"ל (1970-1967) - מצאו את מותם כשלושה מיליון איש כתוצאה מרעב, מידי ומהפצצות. במהלכה של

החיים עומדת על חמישים ושלוש שנה בלבד. תדלוק בתחנות הדלק הוא אכן זול מאד אבל מצבן של התשתיות ירוד ביותר - הכבישים מלאים בבורות גדולים שמשאית יכולה להתהפך בגללם, ואספקת החשמל אינה אמינה. הבית באוגידי במחוז אנמברה בו התאכסנו בשבת לא היה בית עניים ואף על פי כן הוא מקבל חשמל מתחנת הכוח רק במשך שעות ספורות ביום. לבעלי הבית, כמו למיליונים אחרים במדינה, יש גנרטור פרטי קטן (ואנו מודים להם על כך שהם הפעילו אותו במשך כל השבת עבורנו) והיינו אסירי תודה על כך שיכולנו, בזכות הגנרטור, להחזיק מאוורר שיקרר בחום המעיק. לא לכולם היה מזל כמונו, ולא משנה אם מדובר בבית פרטי בעסק מסחרי או במוסד לאומי. בימי השעות שלנו, ביקרנו בסופרמרקט ענק בעיר הגדולה, בו החשמל נפל בגלל סיבה בלתי ידועה, ואותו דבר קרה בנמל התעופה הבין-לאומי.

ניגריה היא מדינה חצי נוצרית וחצי מוסלמית והיא גם סובלת קשות מהשסע הזה. קבוצת הטרור המוסלמית הפונדמנטליסטית בוקו

במהלך השנים, ביקרנו בקהילות רבות שזהותן היהודית רק מתחילה להתעורר, אולם מעולם לא דמיינו שנמצא עשרות 'קהילות' בחלקים הנידחים ביותר של ניגריה. האם ייתכן כי שורשיהם של שלושים מיליון בני שבט איבו, המאכלסים את המדינה, הם בני שבט גד האבוד? יצאנו ליבשת השחורה כדי לבדוק זאת בעצמנו.

סא ערי בן גד

ניגריה היא מדינה עצומת ממדים, ובעלת האוכלוסייה הגדולה ביותר באפריקה, עם מעל מאה שמונים מיליון אזרחים. היא גם הכלכלה מספר עשרים בעולם וזאת בעיקר בגלל העושר העצום במינרלים בנפט ובגז טבעי. מיותר אולי לציין שהעושר הזה לא זולג כלפי למטה. רוב תושבי ניגריה הם עניים מרודים, רק למחצית מן האוכלוסייה יש גישה למים הראויים לשתיה ותוחלת

לאורך כל הדיון הסוער נדהמנו מהיקף הידע שלהם ויותר מכך מהיקף המעורבות הרגשית שלהם בכל הלכה

סימני אמונה בכל מקום. כוח בחירות באזור

פיליפ הלה בכפר. בן שבט האיבו מאזן לשיעור בהלכה

נורמטיבית. במסעותינו, נתקלנו לעתים קרובות בבעיה של לימוד תורה לשאינם יהודים. כבעבר, התייעצנו עם פוסקי הלכה על מנת לקבוע את המדדים המדויקים למה שמותר ולמה שאסור. הגענו לניגריה כדי ללמד, ומצאנו את עצמנו נדרשים למגוון שאלות שהפתיעו אותנו. על אף שיהודי איבו אינם יהודים על פי ההלכה, הם תופסים את עצמם ככאלה. ישנו בחצר מלוכלכת, מחוץ לבית הכנסת הקהילתי של יהודי איבו, כאשר תרנגולות מקרקרות סביבנו ודגל ישראל ודגל ניגריה מתנופפים על השעה. עצי בננה וקוקוס

איך מלמדים תורה לגוי? ארי וארי וקבוצת הלומדים בלבוש מסורתי בפתח בית הכנסת

מפגש המלכים

ביום שישי בבוקר הוזמנו לפגוש את מלכם של בני שבט איבנו. הגענו למתחם הארמון שלו באגולרי, ששם התנופף דגל ניגרי, דגל איבנו ודגל ישראל. נכנסנו לחדר קבלת הפנים וחיכינו לכניסתו של המלך. החדר כלל כיסא מלכות מעור של אריה, וכן נמר מפוחלץ בגודל אמיתי, בעל שיניים חשופות העומד ליד שרביט משנהב. את הקירות עיטרו תמונות של המלך ושל טקס ההכתרה שלו, שהתקיים לפני כארבעים שנה. המפתיע ביותר עבורנו היה ריבוי התמונות אשר כללו רבנים ויהודים דתיים. הייתה אפילו תמונה של המלך עטוף בטלית!

הוד מלכותו נכנס כשהוא לובש גלימה מהודרת, מגן דוד, וכתר מברזל על ראשו. הוא דיבר על תפיסתו את הקשר בינינו למדינת ישראל. בביקור קודם, כאשר דני שם לב לאריה ולמגן דוד על בגדיו של מלך האיבנו, הוא שאל עליהם. אחרי הכל, על פי המסורת שלהם הם צאצאיו של שבט גד, וסמלו של גד אינו אריה. המלך ענה כי ישנו תיאור תנ"כי שבו אבות אבותיו, בני שבט גד אשר ירשו את נחלתם בעבר הירדן, חצו את הנהר על מנת לזכות בהגנתו של שבט יהודה – ולכן הוא עונד את הסמל של יהודה.

דני, שביקר במקום פעמים רבות, הוכתר כמנהיג לפני מספר שנים, והמלך רצה שהוא יצטרף השנה לזקני השבט בעת כינוס הקבינט. הוא אמר לנו, כי הוא הולך לבקר את מושל המדינה במעונו באוקה והוא רוצה שנבוא אתו. חשבנו כי מדובר

באוגנדה, הכירו לנו את ה'קסבה' (שורש היוקה); בניגריה הכירו לנו אגוז מר המכונה 'אגוז הקולה'. כאשר מגיע אורח, המנהג הרשמי של בני שבט האיבנו הינו שהמארח מביא צלחת מלאה אגוזי קולה. מצופה כי האורח ייקח אחד, יברך את בעל הבית בשפת המקום, ואחר כך יאכל את האגוז המהימנעות מכך נחשבת עלבון. בפעם הראשונה שנאלצנו לעשות זאת, בירכנו פרי העץ ו'שהחינו' ונגסנו בו – ולאחר מכן תהינו האם אגוז בעל טעם כה רע ראוי לברכת 'שהחינו'!

בעת מסעותינו, כאשר אנו יודעים כי נשהה בשבת במקום נידח, אנו מביאים אתנו יין כשר, משום שזהו אחד מן המוצרים שקשה מאוד להשיג מחוץ לקהילות יהודיות מבוססות. גם במסע הזה נהגנו כך. היינו מופתעים ביותר כאשר בני השבט ציינו כי יש להם יין כשר מיובא. מסתבר כי ניתן להשיג יין של חברת מנישביץ בכל הסופרמרקטים הגדולים, משום שה'שבתיים' המקומיים משתמשים בו. עובדה זו מזכירה לנו את ארצות הברית שלאחר מלחמת העולם השנייה. באותם ימים, הייתה מנישביץ החברה המובילה לייצור יין כשר, אולם השוק העיקרי שלה היה האמריקנים השחורים. תיעוד של המכירות משנות החמישים של המאה הקודמת מצביע על העלייה הצפויה בתקופת חג הפסח. אולם, באופן בלתי צפוי ביותר, המכירות בעת חגם של הנוצרים וכן בחג ההודיה האמריקני עלו פי כמה מאשר בפסח. בשנת תשל"ג (1973), 85% מן הפרסום של מנישביץ בעיתונים היו במגזין 'אבונג', המיועד לציבור האפרו-אמריקני. נראה כי הן אמריקנים שחורים והן ניגרים נהנים מטעמו של יין זה.

של היום, ואת זה הם לומדים במהלך השנים האחרונות. למשל, אחד מבני הנוער לומד בבית ספר פרטי בו קיימת חובה להסתפר מדי שבועיים. בספירת העומר הוא סירב להסתפר, והוכה על ידי המורה. כאשר יצאנו לאחת מן הנסיעות הארוכות בין העיירות, נכנסנו לרכב, ובטרם התעשתנו, אחד החל לומר תפילת הדרך.

עדיין יש להם מעט מאוד ספרים יהודיים, והם מעריכים כל ספר שהם מסוגלים להשיג. אחד מתוך הספרים המעטים אלה הוא 'קיצור שולחן ערוך', והם צילמו אותו בעותקים רבים אותו יחד עם סידור. את הצילומים מחלקים האנשים בין הקהילות השונות. נסענו לבית כנסת קטן המצוי בין השדות ששם נמצא אחד מן הראשונים שהחל להתעניין ביהדות, כבר לפני כשלושים שנה. איכשהו התגלגל לידיו אוצר אמיתי: תרגום אנגלי של אחת המסכתות בש"ס.

הלוואי ויכולנו לשתף אתכם בחוויה של התפילה לצידי. כל מילה, שנאמרה על ידם בקול, הייתה צלולה וברורה. הם מכירים רבות מן המנגינות המקובלות, ואפילו שמענו שירה של אברהם פריד בוקעת מאחת החצרות בערב שבת. אולם הם גם שילבו רבות מן המנגינות הניגריות שלהם – מנגינות בלתי שגרתיות בעינינו, עם מקצבים שונים מאוד משלנו.

בכל מקום אליו הלכנו, התחננו אנשים כי נבקר אותם. מתוכם, נציין גברת בשם הדסה, המנהיגה קהילה גדולה באזורי. היא אמרה לנו שיש משמעות איש משתתפים אצלה בתפילות שבת והיא מנהלת שני בתי ספר יהודיים במחוז – לא תלמוד תורה אחר הצהריים, אלא בית ספר רגיל עם תכנית לימודים בלימודי יהדות ובלמודי חול המוכרת על ידי משרד החינוך. מאחר ששהינו במרחק של שעה נסיעה בלבד, הסכמנו לבוא לביקור של רבע שנה. ירד גשם, ואנשים של מים בוציים מילאו את הרחובות המחוררים. זה היה האזור הגרוע ביותר שראינו במדינה. אשפה התגוללה בכל מקום, היו בניינים מפוררים, ותחושת ריקבון ניכרה בכל. אולם, כאשר התקרבונו לשערים של המתחם הכחול לבן, שמענו בליל של רעש ושירה. קיבלו את פנינו מאתיים וחמישים מבוגרים יחד עם ילדי בית הספר. הילדים הקטנים שרו את האל"ף-ף-בי"ת ואילו תלמידי התיכון סיימו את הביקור שלנו עם 'התקווה'. אחר כך הגישה לנו המנהלת טוניקה רקומה בזהב וכובע אדום. "זאת התלבושת של המנהיגים", היא אמרה. "כעת אנו מכריזים עליכם כעל מנהיגים רשמיים של איבנו". חזרנו לרכב, מלווים במאות גברים השרים 'עם ישראל חי' ומנופפים בדגלי ישראל.

הפתעה במחלקת היינות

התזונה הניגרית מוגבלת לאורז, אטריות ודגים. יש דברים שהם כמעט בין-לאומיים, וכאשר מסתובבים בעולם השלישי, הבננות – עם קליפתן העבה, שכיחותן, טעמן, והערך התזונתי שלהן – הינן מוצר יסוד. אם

בדיעבד? הם שאלו על מעמדו של מזון שנשמר מתחת למיטה ועל מים שנשארו גלויים. הלכות שכמעט ואינן רלוונטיות בעולם המתועש בו אנו חיים, היו רלוונטיות למדי עבורם. בשולחן ערוך (יורה דעה סי' פ"א סעיף ח') נפסק, כי דבש דבורים מותר, אף אם מצויים בו חלקים מסוימים של הדבורה. בתנויות המערב, אין דבש כזה, אולם כך יש – ואיש אחד שאל על. בנקודה מסוימת אפילו שוחחנו על פרה אדומה, ונדהמנו לשמוע את הידיעות שלהם על מדרגות בטומאה.

על אף היעדרם של מים זורמים, בכל בית כנסת בו ביקרנו, ניצבה חבית גדולה של מים ונטלה מחוץ לכניסה הראשית, כדי לאפשר נטילת ידיים כהלכה לפני הכניסה.

הכתרה בנוסח איבנו

אין ספק כי התרבות המקומית משפיעה על השקפת עולמם של בני השבט. על אף שריבוי נשים אינו מקובל בדרומה של ניגריה בה שהינו, הוא מותר בחלק הצפוני המוסלמי – ואחד ממנהיגי הקהילה ביקש לדעת את עמדת היהדות בעניין הזה. לאחר שהצגנו את ההיסטוריה של הנושא, את ההלכה ואת המציאות הנוכחית בעניין, ניגש זקן צולע הנשען על מקל, שהיה מפקד במלחמת ביארה, ופלט: "אבל מה עם ישעיהו פרק ד' פסוק א'?" הוא המשיך וציטט: "והחזיקו שבע נשים באיש אחד... לאמר לחמנו ונאכל ושמלתנו נלבש רק יקרא שמך עלינו נאסף חרפתנו". במילים אחרות, האם אישה לא תעדיף להיות אישה נוספת מאשר להישאר לבד?

המסירות שלהם להלכה ואוהה לציון, במיוחד בהתחשב בכך שאפילו על פי מסורתם העתיקה לא הייתה התפתחות של תורה שבעל פה. אבל העובדה הזו לא עוצרת אותם מלימוד ההלכה

הקיפו אותנו וישבו סביבנו כ-30 ניגרים מקומיים שעוסקים ביהדות זה מספר שנים. כשביקרנו בכפר אובולפו במחוז נסוקקה, מצאנו את עצמנו בעיצומה של מלחמתה של תורה, בלי לדעת לאן הגענו. הסתבר כי בכפר שסבל מחום מהביל התגלעה מחלוקת עצומה. בני השבט רצו לדעת אם דג שהם מכנים אותו מקרל הוא דג כשר או לא. הסברנו כי השם לבד לא מספיק כדי לומר אם הוא כשר ואנחנו חייבים לראות את הדג בעצמו.

ידענו שבכפר אין חשמל ולא מים זורמים לכן בטח שלא ציפינו למה שבא בעקבות הבקשה שלנו. כמה אנשים הוציאו מצלמות דיגיטליות כדי להראות לנו עוד ועוד תמונות של הדג הזה. על אף שהתמונות הראו בבירור קשקשים מסוימים, הסברנו כי יש צורך לבדוק את הדג בפועל, על מנת לקבוע שאכן יש לו קשקשים שניתן לקלפם. רק כך, ניתן לקבוע את כשרותו.

במהירות הבזק נשלח מישוה להביא דג טרי והוא הוצג בפנינו. בבדיקה ראשונית, נראה היה כי אכן יש לו קשקשים קטנים רבים, אבל לא ראינו אפשרות לקלפם. אולם, לאחר שהתמדנו ובדקנו מסביב לצווארו של הדג, גילינו כי ניתן היה בקלות להסיר מספר קשקשים קבועים. כאשר הכרזנו כי אכן הדג כשר, פרצה מהומה, כאשר שני הצדדים הנצים החלו לצעוק אלה על אלה. נראה כי כאשר אנשים אלה לקחו על עצמם את היהדות, והפסיקו לאכול בשר, מעמדו של כל דג היה חשוב ולכן היו מחלוקות נסערות סביב דג זה.

לאורך כל הדיון הסוער נדהמנו מהיקף הידע שלהם ויותר מכך מהיקף המעורבות הרגשית שלהם בכל הלכה. שוחחנו על הלכה מסוימת, כאשר אדם כלשהו נעמד ואמר: "אבל ב'קיצור שולחן ערוך' כתוב אחרת". בזמן הדיון על שמירת כשרות, הצביע אדם אחר ושאל: "האם זה לכתחילה או

בין קודש לחול. בן השבט סמוך לביתו על רקע טליתות מכובסות

ניגריה, הדור הבא. ילד מבני השבט עם ציציית בבית הספר עם התכנים היהודים.

דיון הלכתי סוער בכיכר הכפר. ארי וארי בשיעור הלכה לבני השבט

רוב תושבי ניגריה הם עניים מרודים, רק למחצית מן האוכלוסייה יש גישה למים הראויים לשתייה ותוחלת החיים עומדת על חמישים ושלוש שנה בלבד. תדלוק בתחנות הדלק הוא אכן זול מאוד אבל מצבן של התשתיות ירוד ביותר - הכבישים מלאים בבורות גדולים שמשאית יכולה להתהפך בגללם, ואספקת החשמל אינה אמינה

קושי. בנמל תעופה אחר, הבודק הביטחוני שאל את האנשים לפנינו אם יש להם משהו להצהיר עליו, וכאשר הם ענו עם 'טיפ', הוא נפנף להם להתקדם. בודקי תנועה בכבישים המהירים משפרים כך את פרנסתם, ואינם מגייסים דבר לקופת המדינה. בעת שהייתנו בניגריה, פורסם מחקר, כי שחיתות בכבישים מצדם של פקידים בדרגות שונות עולה למדינה כ-27 ביליון נירה בשנה (כ-86 מיליון דולר). באותה מידה, כאשר עזבנו את המדינה עברנו דרך מחסום בדיקה בה ציפינו כי נתבקש לתת 'מתנה'. במקום זאת, הכיפות שלנו, החיוכים ואמירת 'תודה' בשפת האיבו הפיקו מספיק רצון טוב. כאשר אמרנו כי אנחנו מהארץ, אחד מן השומרים אמר שהוא אוהב יהודים. התבדחנו כי אנו גם מבני האיבו, והוא העביר אותנו בהינף יד, בלי לפתוח את תיקינו.

הסיפור לא תם. בני שבט האיבו בניגריה אשר חיים כיהודים, בטוחים כי אבות אבותיהם היו יהודים, ושעל אף שהמסורות שלהם אבדו, הם פשוט מאמצים מחדש את המנהגים. רובם רואים את עצמם יותר כבעלי תשובה מאשר כגרים פוטנציאליים, ובדרך כלל הם פחות מעוניינים לשמוע על גיוה. אף על פי כן, הם ציינו בפנינו כי הם מעוניינים להיות יהודים אמיתיים. חלקם אמרו לנו כי הם מעוניינים לעלות לארץ - אולם, למעשה, הם גם גאים בהיותם בני שבט איבו, ואינם רוצים לנטוש את מולדתם.

הם שייכים לתופעה מגוונת של אינם יהודים שמבקשים להיות יהודים באפריקה, בדרום אמריקה ובאסיה. תופעה זו מתרחשת הרחק מאור הזרקורים - ואנו אסירי תודה על ההזדמנות שניתנה לנו לפגוש רבות מן הדמויות הללו. מה יקרה בסופו של דבר לקבוצות אלה? אנחנו לא יודעים, אולם מעולם לא היה סיפור בהיסטוריה היהודית שהתחיל באופן זה. ימים יגידו. ■

באירוע קטן, ולא תיארונו לעצמנו מה ממתין לנו שם. האירוע לא היה פגישה קטנה ובלתי רשמית. התאספו שם מאות מלכים, מנהיגים ומנהיגים דתיים בעלי השפעה רבה ביותר, במטרה להשתתף ביום השנה השלישי לקדנציה של המושל, והם התכוננו להאזין להרצאה שנישאה על ידי פרופסור ניגרי ידוע לכלכלה.

למען האירוע הוקם אוהל ענק עבור חמש מאות אנשים וכל בעלי הכוח והממון נכחו במקום. המלך העביר אותנו במהירות דרך הבדיקה הביטחונית לתוך חדר של אנשים לבושים היטב במדינה בה רק מעטים מחזיקים במספר חליפות בגדים. כאשר שמו לב לכיפות שלראשינו, רבים הושיטו את ידם ואמרו בעברית 'שלום'. כאשר הלכנו בעקבות המלך שביקש להציגנו בפני המושל, עברנו ליד מספר שולחנות של מלכים משבטים שונים כולם לבושים בהידור וכתרים לראשיהם. פגשנו את המושל וכן מנהיג נוסף של שבט האיבו, אשר חשב בגאווה כיפה לראשו. אחר כך הגיע השוק האמיתי. הפרופסור קם לדבר, ובראשית דבריו המליץ על ספר שכדאי לכל המנהיגים לקרוא בו. שמו היה 'סטארט-אפ ניישן' רב המכר הבין-לאומי המסביר מדוע תופסת מדינת ישראל מקום מרכזי בבמה הבין-לאומית בתחום ההיי-טק, וכיצד הם כאומה, צריכים ללמוד רבות מן המדינה היהודית.

שוחד של יהודים

יש מדינות בהן מכנים זאת 'בקשיש'. במערב אנחנו מכנים זאת - 'שוחד'. בניגריה זאת הדרך בה עושים עסקים והוא מצוי בכל מקום, מתחתית הסולם הכלכלי ועד לרמות העליונות. בנמל תעופה אחד, פקידת גבולות אמרה למישהו: "הבאת משהו לידידיך באנוגו?" כאשר הוא העביר שטר של 10 דולרים, הבהירה הפקידה כי 10 דולרים נוספים יעבירו אותם דרך פקידה הגירה ללא